

Fysiek domein

VERSIE: 05-08-2019

Schets domein

Dit domein omvat een breed takenpakket, gericht op de planning, ontwikkeling en inrichting, het beheer en het toezicht van het fysieke domein van een gemeente. Het omvat ruimtelijk ordening, gebiedsontwikkeling, infrastructurele werken, verkeersplanning, rioolbeheer, verlichting, groenvoorzieningen, bouw- en woningtoezicht, wijkbeheer en veiligheid, wonen, vergunningverlening en dergelijke.

Betrokkenen

Betrokkenen binnen het fysieke domein zijn burgers, bedrijven, overheden en diverse maatschappelijke actoren (zoals milieuorganisaties, projectontwikkelaars, architecten). Met het oog op de Omgevingswet streeft men feitelijk één loket na: dit betekent dat gemeenten, provincies, waterschappen en rijksoverheid intensief moeten samenwerken.

Wettelijke basis

Omgevingswet (vervangt per 2021 26 wetten en 60 algemene bestuursmaatregelen – AmvB's).

Proceskarakteristieken

Het fysieke domein kent vele processen, die alle gerelateerd zijn aan de fysieke omgeving. Dit betekent dat combinaties van topografische gegevens (locatie) plus thematische gegevens (ruimte, luchtkwaliteit, mobiliteit) een belangrijke gemeenschappelijke deler vormen binnen alle processen.

In grote lijnen kan er onderscheid worden gemaakt tussen de volgende processen:

- planning (ruimtelijke ordening);
- ontwikkeling (gebiedsontwikkeling, infrastructurele werken);
- beheer (groen, riool, afval en dergelijke);
- toezicht (bouwen en wonen);
- dienstverlening (vergunningen);
- ketensamenwerking (mede-overheden, woningcorporaties, afvalbedrijven, energiebedrijven et cetera).

Funcies en opleidingsniveau

Lopende ontwikkelingen

In de bestuurlijke sfeer is de invoering van de Omgevingswet een zeer belangrijke ontwikkeling. De Omgevingswet bundelt een groot aantal wetten gericht op vergunningverlening binnen het fysieke domein. Bestaande wet- en regelgeving wordt gestroomlijnd en eenvoudiger, procedures worden korter en goedkoper, en burgers en bedrijven krijgen meer mogelijkheden voor eigen initiatief en maatwerk. In 2021 zal de Omgevingswet van kracht zijn. De invoering zal nog een aantal jaren in beslag nemen. Vraagstukken die veel aandacht behoeven, zijn de interbestuurlijke afstemming, de organisatorische heroriëntatie van overheden, en de digitale herinrichting. Voor dit laatste is het digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) bedoeld.

In de technologische sfeer is de ontwikkeling van *Smart Cities* van belang, waarbij het fysieke en het digitale domein gecombineerd worden. Het gaat hierbij om de gecombineerde inzet van sensoren, *Internet of Things* (IoT), data-analyse, algoritmes en dergelijke. Een bekend voorbeeld is de slimme lantaarnpaal, die niet alleen zuinig en efficiënt met verlichting omgaat, maar ook sensoren bevat die onder meer luchtkwaliteit, geluid, verkeersmobiliteit, en vrije parkeerplaatsen meten. Smart City kent vele toepassingsdomeinen, op dit moment ligt de nadruk op verlichting, afval, en mobiliteit.

Last but not least zal de energietransitie een belangrijke impact hebben op het fysieke domein. Gemeenten zullen op zoek gaan naar klimaatvriendelijke en energiezuinige werkwijzen, wat een impuls zal zijn voor diverse innovaties en nieuwe samenwerkingsverbanden. Denk hierbij aan slimme en zuinige verlichting, hergebruik van restwarmte, het delen van zonne-energieopbrengst, bassins of regentonnen voor wateropvang, et cetera.

Huidig gebruik technologie

Het fysieke domein wordt reeds intensief door digitale technologie ondersteund. Met name het toepassen van geo-informatiesystemen (GIS) heeft de laatste decennia veel aandacht gevraagd.

Het geodomein is inmiddels ook sterk gestandaardiseerd (mede als gevolg van EU-regelgeving en INSPIRE-netwerk), juridische rechten en plichten zijn in bestemmingsplannen en dergelijke vastgelegd, en voor administratieve transacties zijn inmiddels omgevingsloketten en dergelijke ingericht.

Momenteel wordt in het kader van de invoering van de Omgevingswet gewerkt aan een digitaal stelsel (DSO).

DSO ondersteunt de implementatie van de Omgevingswet, en is er voor allerlei gebruikers: voor burgers, bedrijven en overheden. Het ondersteunt hen bij het toepassen van de Omgevingswet. Ook ICT-leveranciers zijn een belangrijke doelgroep. Zij helpen bijvoorbeeld overheden om bij het stelsel aan te sluiten.

In het DSO komt alle digitale informatie over de fysieke leefomgeving samen in het zogeheten Omgevingsloket. Het DSO ondersteunt drie ketens, die gezamenlijk alle functionaliteiten van het DSO beslaan:

- **Keten 1: Van plan tot publicatie**

Keten 1 begint bij overheden die doelen hebben en daar plannen voor opstellen, zoals de omgevingsvisie en het omgevingsplan, en loopt tot en met het bekendmaken en beschikbaar stellen van de plannen.

- **Keten 2: Van idee tot afhandeling**

Keten 2 is van belang voor een initiatiefnemer die wil weten wat er wel of niet mag op een specifieke locatie, en daarna een vergunning wil aanvragen of een melding wil indienen. Dit proces is ook belangrijk voor overheidsorganisaties en belanghebbenden.

- **Keten 3: Van vraag naar informatie**

Keten 3 vertaalt de vraag naar extra informatie op de kaart in zogeheten 'informatieproducten'. Dat zijn bewerkte of verrijkte gegevens over bijvoorbeeld geluid, bodem en water.

Het DSO bestaat uit verschillende bouwstenen: het Omgevingsloket, de lokale systemen van overheden, de infrastructuur, en gegevens en documenten.

Het Omgevingsloket is de centrale plek waar alle digitale informatie over de fysieke leefomgeving straks samenkomt. Zo kan iedereen informatie over de leefomgeving dan op één plek bekijken en direct gebruiken. In het Omgevingsloket kunnen gebruikers zich oriënteren, checken of ze een vergunning of melding moeten doen en een aanvraag of melding indienen. Het Omgevingsloket bestaat uit drie onderdelen:

- **Viewer Regels en Kaart**

Via de viewer Regels en Kaart kan iedereen regels uit omgevingsdocumenten ofwel per gebied ofwel per locatie bekijken op een kaart. [Burgers en bedrijven](#) kunnen zich zo oriënteren. [Overheden](#) kunnen het Omgevingsloket gebruiken bij het opstellen en evalueren van hun beleid.

- **Vergunningcheck**

Met de [vergunningcheck](#) kunnen burgers en bedrijven controleren of ze wijzigingen mogen doorvoeren of dat ze eerst toestemming nodig hebben. Dit gebeurt via vragenbomen met eenvoudige vragen en antwoorden.

- **Vergunningaanvraag of melding indienen**

Via vragenbomen kunnen burgers en bedrijven ook een [aanvraag of melding opstellen en indienen](#).

DSO heeft invloed op drie activiteiten bij gemeenten, provincies en waterschappen:

- vergunningen aanvragen en meldingen ontvangen en verwerken;
- omgevingsdocumenten opstellen en beschikbaar stellen;
- toepasbare regels beheren en beschikbaar stellen.

Om in 2021 klaar te zijn voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet, moeten overheden nu beginnen met de voorbereidingen:

- omgevingsdocumenten omzetten naar de nieuwe publicatiestandaard;
- lokale juridische regels omzetten naar toepasbare regels in 'gewonemensentaal';
- software aanpassen om die te kunnen koppelen met het digitale stelsel.

Voor gemeenten, provincies, waterschappen, omgevingsdiensten en het Rijk betekent de komst van de nieuwe Omgevingswet en het DSO een nieuwe manier van werken.

Het DSO ondersteunt organisaties bij de nieuwe manier van werken. Daarvoor kunnen zij hun systemen koppelen met het DSO. Maar de systemen binnen de organisaties moeten de nieuwe processen ook ondersteunen.

Overheden gebruiken het DSO op de volgende manier:

- Beleidsmedewerkers en planbeoordelaars kunnen gegevens in het [Omgevingsloket](#) gebruiken voor het opstellen, monitoren en evalueren van beleid.
- Overheden stellen omgevingsdocumenten en toepasbare regels beschikbaar via het DSO. Deze zijn daarna te zien in het Omgevingsloket.
- Vergunningverleners, toezichthouders en handhavers ontvangen aanvragen en meldingen via het DSO. Ze kunnen daarna beoordelen of een aanvraag binnen de geldende regels past.

Om het digitale stelsel te laten werken, moeten informatiemanagers en planmakers van overheden samen het volgende oppakken:

- de data over de fysieke leefomgeving op orde brengen;
- de lokale voorzieningen en systemen laten aansluiten op het DSO;
- de data aanleveren aan het DSO.

Inzet landelijke systemen

De Omgevingswet en daarbinnen het DSO dat wordt ingericht, zijn sterke drijfveren voor toepassing van technologie binnen gemeenten.

Daaraan gekoppeld levert de Wet digitale overheid verdere instrumenten om digitale dienstverlening binnen het domein van de Omgevingswet te ondersteunen. Denk aan eID, berichtenbox en dergelijke.

Op het gebied van *Smart City* zijn nog geen landelijke systemen beschikbaar. Dit verkeert vooral nog in de fase van experimenteren (living labs). Standaarden en nationale regelgeving ontbreken nog.

Inzet nieuwe slimme technologie

De invoering van slimme technologie dient zich op het fysieke domein aan via het concept van *Smart Cities*. Gemeenten zullen de data voortkomend uit het IoT bundelen via dataplatforms, koppelen aan interne bestanden, en gebruiken voor betere beleids- en planontwikkeling. Ook zal *Smart Cities* leiden tot een meer gemeenschappelijk verzamelen en gebruiken van data tussen overheid, burgers en bedrijven. Dit zal leiden tot nieuwe beleidsmodellen en een andere rol voor de overheid.

Impact op korte termijn (< 3 jaar)

Het DSO speelt straks een belangrijke rol bij werkzaamheden op het gebied van de fysieke leefomgeving. Het raakt ook de werkprocessen van organisaties. Het is goed denkbaar dat het aanpassen van software, regels en documenten, leidt tot een nieuwe werkwijze, waarbij er taken verdwijnen, of juist nieuwe taken ontstaan voor mensen en teams.

Begin 2019 vonden bij een aantal organisaties de eerste try-outs plaats van het DSO Landelijke voorziening (DSO-LV).

Op korte termijn zal de focus komen te liggen op de invoering van technologie ter ondersteuning van de Omgevingswet. In de kern gaat het om optimalisatie van bestaande processen en systemen.

Ook de toepassing van *blockchain* zal het proces van dienstverlening veranderen. Vergunningen kunnen steeds meer via deze technologie gaan verlopen.

Daarnaast zullen steeds meer steden experimenteren met *Smart City*, en *living labs* oprichten om op diverse toepassingsdomeinen ervaring op te doen.

Impact op lange termijn (3-7 jaar)

Op de langere termijn zal de toepassing van IoT, en daaraan gekoppeld het gebruik van data-analyse en algoritmes (*Smart Cities*), het fysieke domein fors veranderen. Burgers en bedrijven zullen zelf meer data verzamelen en aanleveren.

Ook processen op het gebied van toezicht en handhaving zullen verregaand door technologie worden overgenomen. Inzet van sensoren, drones en camera's zullen hierbij belangrijke instrumenten worden.

Bevorderende en belemmerende factoren voor de toepassing van nieuwe technologie

De Omgevingswet is vastgesteld beleid. Invoering hiervan zal op weinig maatschappelijke weerstand stuiten. Hooguit zal de implementatiekracht van de gemeente een vertragende factor opleveren.

De ontwikkelingen op het gebied van *Smart Cities* zullen op meer weerstand stuiten. Aspecten als privacy en beveiliging leiden nu al tot discussie. Ook de dataficering van ruimtelijk beleid zal leiden tot discussie, met name wat betreft de rolverandering van de overheid ten opzichte van de samenleving.

Bronnen

Informatie over de Omgevingswet, door het ministerie van BZK:
www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving

Informatie over het 'omgevingsplan', door VNG:
vng.nl/onderwerpenindex/ruimte-en-wonen/omgevingswet/juridische-routekaart/het-omgevingsplan

Omgevingsloket online, door ministerie van BZK:
www.omgevingsloket.nl/

Institute for Future of Living, 'Smart City Strategie':
instituteforfutureofliving.org/smart-city-strategie/
